
Zbigniew Wójcik

HIPICZNA INFRASTRUKTURA BYŁYCH PRUS WSCHODNICH

Słowa kluczowe: hipika, stadnina, sport jeździecki, infrastruktura, byłe Prusy Wschodnie

Schlüsselwörter: die Reitkunst, das Gestüt, der Pferdesport, die Infrastruktur, das ehemalige Ostpreußen

Keywords: equestrianism, stud, horsemanship sport, infrastructure, former East Prussia

W latach dziewięćdziesiątych XIX w. nastąpił w Prusach Wschodnich wzrost zainteresowania kulturą fizyczną. Przejawiał się on w rosnącej liczbie związków sportowych i wyłanianiu się nowych dyscyplin sportowych, m.in. hipicznych. Dla rodzącego się współzawodnictwa niezbędna do dalszego rozwoju była odpowiednia infrastruktura. Budowę obiektów hipicznych w Prusach, jak i na całym kontynencie europejskim, zainicjowało wojsko. Wiązało się to ze szkoleniem oddziałów kawalerii oraz rosnącą popularnością sportu jeździeckiego w większych majątkach ziemskich.

Stadnina koni w Trakenach nieopodal Gąbina (Gumbinnen), położona w dawnym rewirze myśliwskim książąt litewskich, obejmowała wspomniane dwa kierunki hodowli koni. Spośród wielu ośrodków hodowlanych znajdujących się pod kuratelą rządu pruskiego była ona pod każdym względem wyjątkowa. Stworzono zresztą ku temu odpowiednie warunki. W rozległej okolicy po osuszeniu bagien zaadaptowano na cele hodowlane blisko sześciotysięczny areal gruntów, w rejonie którego znajdowało się dwanaście miejscowości obsadzonych końmi. Niemal cały obszar podzielony był na pastwiska, które wraz z przecinającymi je licznymi rowami i niewysokim ogrodzeniem tworzył naturalny teren jeździecki¹.

Hodując wierzchowce dla potrzeb pruskiej armii, jej kierownictwo budowało jednocześnie system urządzeń służących doskonaleniu tego procesu, a tak-

¹ E. Schute, „*Getrennt vom Reich*” – *Die Instrumentalisierung des Sports in Ostpreußen zur Zeit der Weimarer Republik*, Bochum 1987, s. 64; Б. В. Камзолов, *История тракенецкой лошади*, Минск 2002, s. 76.

że rozwijającej się coraz bardziej hipicznej rywalizacji. Z jeździectwem łączyło się tradycyjnie myślistwo. Szczególnie dobre warunki dla potrzeb myślistwa znajdowały się w należącym do stadniny folwarku Kalpakin. W samych Trakenach trzymano zaś liczną sforę psów myśliwskich, dla których zbudowano specjalnie okazałe pomieszczenia². Rumaki pod wierzch, po uprzedniej selekcji, trzymane były w tzw. stajni jeździeckiej. Tam oswajano je z siodłem, szkolono w biegach myśliwskich i w celach towarzysko-sportowego współzawodnictwa. Tego typu sporty uprawiano początkowo na wytyczonym do tego celu i specjalnie przygotowanym terenie, na którym znajdowało się 350 różnych naturalnych przeszkód. W latach późniejszych wzniesiono przy stadninie dużą krytą ujeżdżalnię, tor wyścigowy oraz szkołę dżokejów³. Ujeżdżalnie, a także place maneżowe znajdowały się również w zakładach hodowli koni w Kętrzynie i Braniewie.

Fot. 1. Widok ogólny ośrodka hodowlano-jeździeckiego w Braniewie, okres dwudziestolecia międzywojennego.

Źródło: Prywatne zbiory hrabiego Udo zu Eulenburga.

Obie stajnie należały do sieci ważnych ośrodków sportów konnych w prowincji pruskiej. Dalszej rozbudowie infrastruktury hipicznej przysłużyła się decyzja w sprawie umieszczenia w Olsztynie garnizonu wojskowego (1884). Czte-

² G. Furler, Ch. Hinkelman, E. Schulze, *275 Jahre Trakehnen-Mythos im Zeichen der Elchschaufel*, Verden 2007, s. 46.

³ Б. В. Камзолов, op. cit., s. 145.

ry lata później na użytek II Batalionu Regimentu Grenadierów króla Fryderyka II oddano koszary wzniesione przez bartoszyckich przedsiębiorców Wurma i Spaklera. Jedyną olsztyńską formację kawaleryjską usytuowano przy ulicy Koszarowej (Gietkowskiej). Stacjonował tam pułk składający się z pięciu szwadronów. Posiadał on własne stajnie, ale także plac do ćwiczeń wraz z krytą ujeżdżalnią. Grenadierzy mieli też do swej dyspozycji dużo bardziej rozległy teren zaadaptowany na potrzeby kawalerii w podmiejskiej wsi Dajtki. Przed olsztyńskimi koszarami znajdował się obszerny zajazd dla furmanek i powozów. Podobne obiekty wraz z placem do ćwiczeń zaprzęgów miała artyleria konna. Jej koszary mieściły się po przeciwnej stronie zabudowań dragonów – na drugim brzegu rzeki Łyny, w rejonie dzisiejszego dworca Olsztyn Zachodni⁴.

W 1898 r. zakończono budowę koszar kawaleryjskich w Kętrzynie, dokąd wkrótce został przeniesiony wspomniany pułk grenadierów króla Fryderyka II. W doskonale zaprojektowanym i wykonanym kompleksie koszarowym znajdowała się również ujeżdżalnia koni⁵.

U progu nowego stulecia turnieje jeździeckie zdobyły już tak dużą popularność, że bardziej były znane jako widowiska sportowe, a nie jak dawniej – jako sprawdzian hodowli koni. Także elity Prus Wschodnich, zainteresowane hodowlą koni, zaczęły organizować się w związki jeździeckie. W tym okresie podejmowano w prowincji kroki w celu wybudowania torów wyścigowych. Pierwsze z nich powstały w Toruniu w 1903 r., Gierdawach (Gerdaunen) w 1904 r. i Tylży (Tilist) w 1905 r.⁶ Nowe obiekty jeszcze bardziej spopularyzowały sporty konne. Niemal każde miasto, a także niejedna większa wieś przejawiały ambicję kształcenia młodzieży w jeździectwie w celu przygotowania szerokich rzesz do konkurowania w zawodach⁷. Podobne tendencje widoczne były w Olsztynie i okolicy. Sprzyjał temu zapoczątkowany jeszcze u schyłku XIX w. przez burmistrza Oskara Bieliana znaczny wzrost infrastruktury komunalnej Olsztyna. Miasto otrzymało prąd elektryczny (14 grudnia 1907 r.), co pozwoliło na uruchomienie m.in. pierwszej linii tramwajowej. Rozwój urbanistyczny kontynuowano w pierwszych latach nowego stulecia. W przedsięwzięciach budowlanych uwzględniano rosnące potrzeby sportowe mieszkańców. Jesienią 1913 r. przy ulicy Zepelin-Straße 15 (11 Listopada), w sąsiedztwie znanej Schloß-Café, oddano do użytku miejską halę sportową wraz z przylegającym do niej placem gimnastycz-

⁴ Por. wywiad z ppłk. Zenonem Rydzyńskim z 4 X 2008 r., zapis w posiadaniu autora. Por. też R. Bętkowski, *Olsztyn jakiego nie znacie*. Olsztyn 2003, s. 154.

⁵ Po II wojnie światowej w koszarach umieszczono Wojska Ochrony Pogranicza.

⁶ E. Schute, op. cit., s. 75.

⁷ H. G. von Lehnndorff, *Menschen, Pferde, weites Land*, München 1980, s. 77.

nym⁸. Działalność prowadziły kluby sportowe, a wśród nich klub wioślarski oraz drużyna piłkarska Sportverein Allenstein. Usługi dla właścicieli koni i związków jeździeckich popularyzujących hipikę świadczyło ośmiu siodlarzy i pięciu kolarzy zrzeszonych w cechu rzemieślniczym⁹. Największa fabryka powozów w mieście znajdowała się przy Liebstädter-Straße 21–26 (Grunwaldzkiej).

Bardzo niekorzystny wpływ na dalszy rozwój bazy sportowej sportów jeździeckich miały działania I wojny światowej (1914–1918). Nie sprzyjały jej też postanowienia traktatu wersalskiego, które wydatnie wyhamowały dobrze rozwijającą się hodowlę koni, hipikę i rozbudowę towarzyszących jej obiektów. Porządek powersalski niekorzystnie rzutował na prowincję wschodniopruską, zamieszkiwaną w tym czasie przez 2 229 290 mieszkańców¹⁰. Jednym z bardziej dokuczliwych przejawów była redukcja wojska. Stutysięczna odtąd armia niemiecka składała się z siedmiu dywizji piechoty i trzech dywizji kawalerii, rozlokowanych w siedmiu okręgach. Okręg pierwszy, z siedzibą dowództwa w Królewcu, obejmował terytorium Prus Wschodnich¹¹. Podlegający mu 1 pułk kawalerii (Reiter-Regiment) stacjonował w Tylży, a wydzielone z niego dla dywizji piechoty szwadrony kawalerii rozmieszczone były w wielu miejscowościach, m.in. w Wystruci (Insterburgu), Ostródzie i Olsztynie. Właśnie tam, w kompleksach koszar kawaleryjskich, oprócz stajni, znajdowały się również kryte ujeżdżalnie i przydatne w procesie szkolenia żołnierzy place ćwiczebne. Ponadto w skład każdej kompanii piechoty wchodziły m.in. trzy drużyny grenadierów¹². Nasycenie wojskami piechoty było w Prusach znaczne, ale z militarne punktu widzenia równie duże znaczenie miała jazda wraz z artylerią konną. Utrzymanie sprawności bojowej oddziałów wymagało dobrze rozbudowanego zaplecza, niezbędnego dla szkolenia żołnierzy i koni.

Elementy hipiki występowały również w konnej policji państwowej (Sicherheitspolizei). W związku z ograniczeniami natury militarnej, oddziały policji w Olsztynie umieszczono w dawnych koszarach artylerii ciężkiej przy Schönwalder-Landstraße (Pstrowskiego). Wkrótce też w sąsiedztwie wzniesiono krytą ujeżdżalnię i przygotowano maneż służący szkoleniu jeździeckiemu żandarmerii, funkcjonujące aż do czasu przejścia koszar przez oddziały łączności Wehrmachtu.

⁸ H. G. von Lehdorff, op. cit., s. 62.

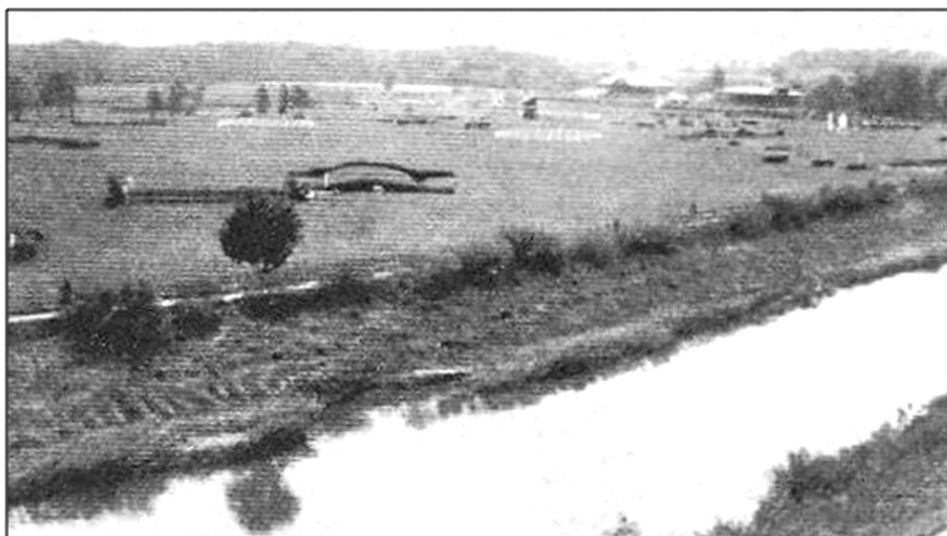
⁹ C. Grabowska, M. Strzyżewska, *Olsztyn 1900–2000*, Olsztyn 2000, s. 9.

¹⁰ W. B. Łach, *System obronny na Warmii i Mazurach w czasie II wojny światowej*. Węgorzewo [b.r.w.], s. 14.

¹¹ Wschodniopruskim okręgiem wojskowym dowodzili: w latach 1919–1920 gen. v. Estorff, 1920–1923 gen. v. Dassel, 1923–1926 gen. Heye, zob. H. J. Gordon, *The Reichswehr and the German Republic 1919–1926*. New Jersey 1957, za: W. B. Łach, op. cit., s.26.

¹² *Ibidem*, s. 27.

Ogromne zniszczenia spowodowane przez działania I wojny światowej w Prusach Wschodnich stawały po znakiem zapytania przyszłość i dalszy rozwój sportu konnego oraz jego infrastruktury. Dobitnie ilustrują to następujące dane. Z powierzchni ziemi zniknęło 1,5 tys. miejscowości, zniszczono 35 miast, spalono 44 tys. budynków¹³. Niepowetowane straty materialne oraz oddzielenie Prus Wschodnich 146-kilometrowym dostępem Polski do Morza Bałtyckiego spowodowały, że odbudowa sportu również w szerszym ujęciu przebiegała tu o wiele wolniej niż w jakiegokolwiek innej części Niemiec¹⁴. Mimo to 24 sierpnia 1919 r. rozpoczęto w Wystruci budowę hipodromu¹⁵.

Fot. 2. Hipodrom w Wystruci (Insterburg). Dwukrotnie rozegrano tu Oficjalne Międzynarodowe Zawody Konne (CHIO). Na tym obiekcie reprezentacja Niemiec przygotowywała się do trzech olimpiad – w Amsterdamie, Berlinie, Helsinkach. Źródło: Б.В. Камзолов, *История траке́нської лошади*, Минск 2002, s. 76.

Dalszemu procesowi inwestycyjnemu sprzyjał pozytywny wynik plebiscytu (1920), który stał się asumptem do kolejnych zmian. W celu zatrzymania ogromnej, liczącej setki tysięcy ludzi emigracji, państwo wyasygnowało bez większego oporu kwotę 2 mld marek w złocie na odbudowę prowincji. W jeździectwie przełożyło się to m.in. na modernizację hipodromów w Sopocie, Wy-

¹³ S. Srokowski, *Miasta i ludzie Prus Wschodnich*, Warszawa 1946, s. 37.

¹⁴ E. Schute, op. cit., s. 89.

¹⁵ A. Knoblauch, *Reiterland Ostpreußen – 100 Jahre Renn- und Turniersport Insterburg/Trakehnen*, Tilsit 1939, s. 17.

struci oraz tego najważniejszego – w Królewcu. Hipodrom znajdował się na obrzeżach miasta – w Carolinenhof i wraz z torem wyścigowym stanowił centrum treningowe. W jego bezpośrednim sąsiedztwie rozmieszczone były stajnie prywatnych posiadaczy koni. Spośród nich jedną z ważniejszych była należąca do Manfreda von Lehndorffa. Uchodził on za uzdolnionego jeźdźca i jednego z najbardziej znanych dresażystów (ujeżdźaczy). Dosiadał głównie wierzchowców z własnej hodowli, z których najbardziej znane były: Kormoran, Fata Morgana, Flavier, Deutscher oraz Michel¹⁶. W latach późniejszych centralnym placem turniejów sportowych stał się wspomniany hipodrom w Wystruci. Miasto przez wiele lat uważane było za centrum niemieckiego sportu konnego.

Podobne obiekty, lecz o mniejszym znaczeniu, znajdowały się w Preyl, będącym siedzibą Lehndorffów. Hrabina Marion Dönhoff w swych wspomnieniach podaje, że konie i jeździectwo odgrywały w życiu tego rodu ważną rolę. Dzień zaczynał się tam zwykle od biegu długodystansowego wokół okazałego parku. W Preyl, na podobieństwo Traken i Królewca, znajdował się prywatny tor wyścigowy. Wraz z prowadzonym przez władze procesem stabilizacji waluty poprawiała się stopniowo sytuacja gospodarcza Prus Wschodnich. Pozwalało to na śmielsze poczynania na drodze dalszego rozwoju sportu, by w konsekwencji uznać go za część składową społecznego i kulturalnego życia prowincji.

Zamierzeniom władz sprzyjało zwycięstwo Friedricha Sigismunda księcia Prus (1927) w pierwszym w historii Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego (WKKW) w Lucernie, a także wyczyn zawodnika Wojskowego Klubu Sportowego „Hindenburg” Emila Hirschfelda, który podczas zawodów w Bochum w roku następnym pchnął kulę na odległość 16,04 m, ustanawiając nowy rekord świata¹⁷. Niecodzienne rezultaty obu zawodników otwierały możliwości dalszego rozwoju sportu i rozbudowy niezbędnej infrastruktury. Z tworzącego się pożądanego klimatu korzystał również sport jeździecki. Normalizacja życia społeczno-gospodarczego spowodowała, że już po sześciu latach od zakończenia wojny hipika przeżywała okres ekspansji¹⁸. Wydatny wpływ na taki bieg zdarzeń miała inicjatywa znanego hipologa i wyższego koniuszego Gustawa Raua. Z jego inspiracji tworzono wiejskie związki jeździeckie, które poprzez swą późniejszą działalność otwierały się na nowe kręgi odbiorców zagrożonej w Prusach hodowli koni. Włączając młodzież wiejską w orbitę sportu, powiększano równocześnie jeździeckie zastępy, co wymuszało dalsze inwestycje w sporcie jeździeckim.

¹⁶ H. G. von Lehndorff, op. cit., s. 113; M. Dönhoff, *Kindheit in Ostpreußen*, München 1988, s. 93.

¹⁷ C. Grabowska, M. Strzyżewska, op. cit., s. 15.

¹⁸ E. Schute, op. cit., s. 124.

Ponieważ koń był istotnym elementem życia społeczności pruskiej, koncepcja Raua spotkała się z pozytywnym odbiorem, choć hipika nie była jeszcze dostatecznie spopularyzowana w środowisku wiejskim. Organizowanie w latach dwudziestych licznych parad i turniejów w majątkach ziemskich wymagało przygotowania odpowiedniego zaplecza. Samo współzawodnictwo przyczyniało się również do zacieśniania więzi społecznych, stwarzając jednocześnie możliwości zbycia koni na dużo lepszych warunkach finansowych. Dzięki utworzeniu wiejskich związków sportowych rywalizacja zawiązała się niemal we wszystkich powiatach Prus, a punktem kulminacyjnym były coroczne zawody odbywające się na renomowanych obiektach Wystruci i Królewca.

Rosnącą rolę jeździectwa dostrzegło kierownictwo królewskiej stadniny w Trakenach. W celu zwiększenia możliwości przygotowywania jeszcze lepszych wierzchowców, w Zwion koło Georgenburga utworzono w 1926 r. zakład trenin-gowy¹⁹. Zatrudniono tam kadrę specjalistów, a ośrodek wyposażono w niezbędne środki i urządzenia do ujeżdżania i specjalistycznego szkolenia koni. Kilka lat później (1933) rozbudowano znacznie hipodrom w Wystruci, co pozwoliło na organizację turniejów jeździeckich również w kręgach wojskowych. Wpłynęło to na wzrost prestiżu ośrodka w Wystruci i zapewne dlatego już w następnym roku na jednej z czołowych imprez hipicznych w Prusach Wschodnich obecny był minister propagandy Rzeszy Joseph Goebbels²⁰.

Przejęcie władzy przez Adolfa Hitlera zbiegło się z końcową fazą światowego kryzysu gospodarczego i skutkowało m.in. odrzuceniem traktatu wersalskiego. Wtedy to Reischswehrę przeorganizowano (1935) w Wehrmacht, w tym samym roku (1 listopada) po raz pierwszy powołano oficjalnie jeden rocznik do czynnej służby. Niemal równocześnie powołano trzy nowe okręgi wojskowe, wprowadzając zmiany w dotychczasowym podziale. Przybierająca z każdym rokiem na sile polityka zbrojeń objęła także I Okręg Wojskowy – Prusy Wschodnie. Jej pierwszym przejawem była reorganizacja stacjonujących w okręgu oddziałów. W latach 1934–1938 oprócz 5 Samodzielnej Brygady Kawalerii sformowano na terytorium Prus Wschodnich 1, 11, 21 i 31 dywizję piechoty²¹. Trzy pułki kawaleryjskie rozlokowano w czterech miastach prowincji. W Tylży i Wystruci stacjonował 1 pułk, w Węgorzewie – 2, a w Olsztynie – 4. Na całym terytorium pruskim podjęto zakrojoną na szeroką skalę budowę umocnień i fortyfikacji. W miastach, gdzie stacjonowali kawalerzyści, modernizowano place maneżowe,

¹⁹ W. Pruski, *Hodowla koni*, Warszawa 1960, s. 483 i 493; E. Jastrzębska, *Rola Państwowego Stada Ogie-rów w Kętrzynie w hodowli koni zimnokrwistych*, Olsztyn 2002, s. 10 (praca doktorska).

²⁰ W. Pruski, op. cit., s. 316.

²¹ B. Jacob, *Nowa armia niemiecka i jej wodzowie*. Warszawa 1937, s. 129.

ujeżdżalnie i pułkowe hipodromy. 1 września 1936 r. w Wystruci rozpoczęła działalność krajowa szkoła jeździecka²². U schyłku lat trzydziestych w Olsztynie oddano do użytku nowe koszary kawalerii przy Hohensteiner-Strasse²³ (Warszawskiej). W kompleksie licznych budynków znajdowała się kolejna w mieście kryta ujeżdżalnia. Powstała dzięki temu jeździecka infrastruktura odegrała niepoślednią rolę w przygotowaniach niemieckiej drużyny do XI Igrzysk Olimpijskich w 1936 r. w Berlinie.

Hipika obecna była również w nieco mniej znanych prywatnych stadninach. Ich baza jeździecka odbiegała wprawdzie od najbardziej renomowanych ośrodków, niemniej stanowiły one całkiem poważną sieć, na terytorium Prus Wschodnich było to łącznie dwadzieścia siedem stadnin. Szczególnie bogate tradycje miał w tym względzie dawny okręg morąski (Kreiß Mohrungen). Funkcjonowało tam kilka ośrodków, spośród których do ważniejszych należy zaliczyć m.in. Gisiel, Prakwice, Dobrocin. Równie ważne miejsce pod tym względem zajmowały okolice Kętrzyna. Hodowlą koni i jeździectwem zajmowano się w Kałkach, Kotowie, Skoczewie. Pod Braniewem natomiast, oprócz stada ogierów, dobrze rozwijała się prywatna stadnina w Karkajnach. W rejonie Pasłęka znane były hodowle w Jankowie, Słobitach, Gładyszach i w Bielicy. Nietuzinkowe miejsce na pruskiej mapie hodowlano-jeździeckiej zajmował majątek rolny von Kuenheima pod Bartoszycami. Zaliczany był do przodujących i najbardziej znanych ośrodków prywatnej hodowli w Prusach Wschodnich²⁴. W jego cieniu funkcjonowała inna usytuowana w rejonie Bartoszyce stadnina w Łojdach, należąca do niemieckiego ziemianina von Negenborna²⁵.

Oblicza się, że w Prusach Wschodnich w okresie międzywojennym na stu mieszkańców (w zależności od okolicy) przypadało średnio 20–25 koni²⁶. Wskazuje to na zakorzenione tradycje hodowlane, które pozostawały w ścisłym związku z budową bazy sportowej niezbędnej dla licznych związków jeździeckich i organizowania współzawodnictwa. Hipiczne sukcesy koni wschodniopruskich sławiły pro-

²² A. Knoblauch, op. cit., s. 47.

²³ Z koszar tych w sierpniu 1939 r. w kierunku Działdowa i Mławy wyruszyły oddziały niemieckie przeciwko Polsce. Po wojnie w opuszczonych zabudowaniach umieszczono Oficerską Szkołę Artylerii przeniesioną z Chełma.

²⁴ M. Andrzejewski, *Państwowa stadnina koni w Liskach*, Przegląd Hodowlany, 1947, nr 1–3, s. 95; J. Pacyński, *Stadnina koni Liski i jej zadania*, Koń Polski, 1972, nr 4, s. 109; S. Grodzicki, J. Pacyński, *Stadnina Koni Liski*, Warszawa 1966, s. 7.

²⁵ Z jego stadniny pochodził m.in. ciemnogniady ogier Traum po Tyrann od Alimende po Cent. Urodził się w 1939 r. Po wojnie był on reproduktorem w Stadninie Koni w Kadynach. Pozostawił 72 sztuki potomstwa. Do wybitnych zaliczono ogiera Igitara oraz klacze Pastoralka, Pałatka, Rzeszotka. Wśród jego potomstwa było też dwanaście koni sportowych. Zob. M. Francuz, *Charakterystyka stadniny koni wielkopolskich typu mazureckiego w Kadynach*, Olsztyn 1966, s. 3 (praca magisterska).

²⁶ W. B. Łach, op. cit., s. 16.

wincję nie tylko w Europie. Dlatego też nieprzypadkowo na Igrzyskach Olimpijskich w Berlinie w 1936 r. niemieccy jeźdźcy, dosiadając wschodniopruskich wierzchowców (m.in. Nurmii, Fasan, Kurfürst), sięgnęli po najwyższe trofea. Sport był jednym z najbardziej skutecznych środków integrujących społeczność w tym niezbyt gęsto zaludnionym kraju.

Zbigniew Wójcik, *Die reiterliche Infrastruktur der ehemaligen Ostpreußen*

Zusammenfassung

Ende des 19. Jahrhunderts ist der deutliche Anstieg des Interesses in Ostpreußen dem Sportunterricht. Die Aktivisten organisierten sich zu Sportverbänden und sie debattierten über Vorbereitung unerlässlich zu der Verwirklichung seiner Absichten des Basislagers. Der Reitsport ist auf dem europäischen Kontinent in den Ringen der Soldaten eingeleitet worden, deshalb sind auch die erste Plätze bei den Kavallerieeinheit entstanden, und dann die Reitbahnen. In diese Strömung hat sich gut das Gestüt der Pferde Trakehnen eingefügt, wo man die Pferde züchtete und für die Bedürfnisse des Militärs vorbereitete. Mit dem Beginn des neuen Alters verdienten sie die Reitturniere schon an der Beliebtheit. Die Gleise zu der Organisation der Pferderennen sind auch entstanden. In den handwerklichen Zielen haben die Dienstleistungen der Sattler und Stellmacher zugekommen. Den dynamischen Entwicklungsprozess hat die Erste Weltkrieg unterbrochen, aber bald darauf begann in Insterburg (1919) der Bau des prächtigen Hippodrom. Der Sieg des Herzoges F. Sigismund während der historischen Vielseitigkeitsreiten (1927) sowie der Weltrekord des Kugelstoßers des Militärsportklub „Hindenburg“ Emil Hirschfeld begründeten das Bedürfnis der ferneren Investitionen. Nicht zufällig ging also auf den Pferdewettkampf in Preußen auch der Minister der Propaganda und Aufklärungen Joseph Goebbels. Der große Einfluss auf die Entwicklung der Reitinfrastruktur hatte in jener Zeit gekannt Hipolog und der größere Stallmeister Gustav Rau.

Übersetzt von Zbigniew Wójcik

Zbigniew Wójcik, *Equestrianism infrastructure of the former East Prussia*

Summary

In the late nineteenth century there was marked an increase of interest in physical culture in East Prussia. Activists organized sports associations and debated on the preparation of base that was necessary to achieve their aims. Horsemanship sport on the European continent was started in the military circles, and therefore the first manege sites were launched next to cavalry units and then horse-riding schools. In this current the Stud Trakehnen (in Trakeny) was a well-functioned one and played an important part, there were bred and prepared horses for the army. However, from the beginning of the new century equestrian tournaments have already started to gain popularity. There were also created horse racing tracks for organization of horse riding races. There were becoming more popular services of saddlers and wheelwrights at craft guilds. The dynamic process of development was interrupted by the World War I but soon afterwards an impressive racecourse started to be constructed in Insterburg (1919). The victory of Prince Sigismund in the historical Comprehensive Saddle Horse Competition (1927) and the world record of a shot up from the Military Sports Club „Hindenburg“ Emil Hirschfeld justified the need for further investment. It is no coincidence that there also was at competitions in Prussia the propaganda and enlightenment minister, Joseph Goebbels. A great impact on the development of equestrian facilities had a well-known at the time specialist in equestrianism and higher equerry, Gustav Rau.

Translated by Zbigniew Wójcik